

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลตามการรับรู้ของผู้บริหารการพยาบาล โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางและกำหนดขอบเขตของการศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดจริยธรรม
2. จริยธรรมวิชาชีพการพยาบาล
3. จรรยาบรรณพยาบาล
4. พฤติกรรมจริยธรรมตามจรรยาบรรณพยาบาล
5. การรับรู้พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลโดยผู้บริหารการพยาบาล

แนวคิดจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม มาจากคำ จริย หรือ จริยากับคำว่าธรรม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Ethics บางท่านใช้ว่า Ethics Rule หรือ Morality จริยะ หรือ จริย เป็นภาษาบาลี ถ้าอยู่ส่วนต้นของคำสมาสจะใช้ในรูป จริย หมายถึง ความประพฤติ การปฏิบัติ พฤติกรรม การกระทำ การเคลื่อนไหว กริยาที่ควรประพฤติปฏิบัติ สิ่งอันพึงปฏิบัติ กริยาที่ควรประพฤติ ดีงาม ธรรม หรือ ธรรมะ แปลได้หลายอย่าง เช่น แปลว่าความถูกต้อง สิ่งที่ต้อง ต้อง สิ่งที่มีเหตุผล ธรรมชาติ ธรรมดา สิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ คำสอนที่ดี คำสอนที่ถูกต้อง หลักเกณฑ์ กฎ หน้าที่ ฯลฯ คำว่า ธรรมะ มาจากภาษาสันสกฤต หมายถึง หน้าที่ คือหน้าที่ที่คนฐานะต่างๆ ในสังคมจะต้องปฏิบัติ ธรรมะจึงเป็นหลักปฏิบัติ หมายถึง หลักปฏิบัติที่ถูกต้องที่ควร ที่ชอบด้วยเหตุผล นำคำ จริย มา สมาส จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ (พิภพ วังเงิน, 2545)

จริยธรรมมีความหมาย คือ ธรรมที่เป็นข้อประพจน์ ปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

ในทางศาสนา พระราชวรมณี (ประยูรย์ ปยุตโต, 2523) ให้ความหมายว่า จริยธรรมหมายถึง การนำความรู้ในความจริงหรือกฎธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม นอกจากนั้น จำลอง ศรีเมือง (2539) ยังให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่าเป็นการปฏิบัติที่ดีทั้งทางด้านการประพฤติ ความคิด ประพฤติดีไม่ขัดต่อสังคม ไม่ประพฤติปฏิบัติที่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ไม่คิดร้ายต่อตนเองและผู้อื่น มีจิตใจที่ดีงาม เอื้อเพื่อแผ่เผื่อคนอื่น ๆ อย่างไม่หวังผลตอบแทน เพียงเพื่อหวังให้ตน และคนรอบข้างสบายใจ

จริยธรรม มีความหมายสองความหมาย ความหมายแรก หมายถึง หลักความประพฤติที่ดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม มีพื้นฐานมาจากหลักศาสนา วัฒนธรรมประเพณี หลักกฎหมาย รวมถึงจรรยาบรรณของวิชาชีพ จริยธรรมความหมายที่สองหมายถึง การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ เมื่อเผชิญสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือก (dilemma) (สิวลี ศิริโล, 2542)

ในทางจิตวิทยาโคลห์เบอร์เกอร์ (Kohlberg, 1971 อ้างใน ศิริพร ลิขพัฒนานันท์ และกมลพรรณ หอมานัน, 2542) ให้ความหมายของจริยธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งเป็นจริยธรรมในตนเองโดยอาศัยกฎเกณฑ์จากสังคมเป็นเครื่องตัดสินใจว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด ส่วนเฟรนนอร์ (Fenner, 1980) ได้กล่าวถึงจริยธรรมไว้ว่าเป็นการแสดงออกที่มีคุณค่าและน่าเชื่อถือในการพิจารณาว่าสิ่งใดถูก และสิ่งใดผิด โดยเกิดจากการเรียนรู้ในสังคม การเจริญเติบโต และประสบการณ์ แต่ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ ไอเคนและแคตตาลโน (Aiken & Catalano, 1994) ได้พูดถึงจริยธรรมว่า เป็นการควบคุมการประพฤติปฏิบัติให้บุคคลมีการปฏิบัติที่ถูกต้องมีเหตุผล เดวิด และออสการ์ (Davis & Aroskar, 1991) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า จริยธรรม เป็นหลักในการปฏิบัติของกลุ่มคน เช่น สังคม หรือวิชาชีพต่างๆ ที่มีข้อปฏิบัติของความประพฤติอย่างสมเหตุสมผล เรสท์ (Rest, 1977 อ้างใน ชุมศรี ชำนาญพุด, 2536) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมในสังคมจะเกิดขึ้นในขณะที่บุคคลในสังคมมีปฏิสัมพันธ์ แต่ไม่เกี่ยวข้องกับคุณค่าส่วนตัวของบุคคลแต่ละคนซึ่งส่งผลไปกระทบต่อผู้อื่น ส่วนแนวคิดของฟรายและจอห์นสโตน (Fry & Johnstone, 2002) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม เป็นแนวทางในการตัดสินใจและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการพิจารณาเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างสมเหตุผล

จริยธรรมจึงเป็นการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม พุทธิ ทำดี คิดดี งดเว้นการกระทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่ปรารถนา เป็นความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคมและสมาชิกของสังคม (พิภพ วังเงิน, 2545)

จริยธรรมเป็นกฎเกณฑ์ความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติโดยได้จากหลักการทางศีลธรรม หลักปรัชญา วัฒนธรรม กฎหมาย หรือ จารีตประเพณี เพื่อเสริมสร้างมนุษยสมบัติที่มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์โดยธรรมชาติเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเอง และสังคม นอกจากนี้ จริยธรรมยังใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจเลือกความประพฤติ การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ด้วย (มัณฑุภา ว่องวิระ, 2541)

จริยธรรม (morality) เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางกายในลักษณะที่พึงปรารถนาอันเป็นสิ่งที่ดี ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝัง ฝึกหัด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรม (virtue) ลงในใจก่อน (บุญมี แทนแก้ว, 2531)

สรุป จริยธรรมหมายถึงแนวทางความประพฤติที่พึงมีรากฐานมาจาก ศีลธรรม หลักปรัชญา วัฒนธรรม กฎหมาย หรือ จารีตประเพณี ทำให้บุคคลคิดพิจารณาไตร่ตรองว่า สิ่งใดพึงกระทำ สิ่งใดไม่พึงกระทำ เพื่อเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม

องค์ประกอบของจริยธรรม

จริยธรรมในบุคคลเกิดขึ้นจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และสังคม โดยรากฐานจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด แล้วมีการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อย ตามการพัฒนาทางประสาทสัมผัสต่างๆ นักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมเชื่อว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมในช่วงสิบปีแรกจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต แต่มีนักทฤษฎีการเรียนรู้สามารถพิสูจน์ได้ว่า ลักษณะและการกระทำต่างๆ ของมนุษย์สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์โดยไม่จำกัดอายุ และมีข้อสรุปว่า ลักษณะพัฒนาการของจริยธรรมในบุคคลมีลักษณะขั้นตอนตามลำดับ โดยเกิดจากการเรียนรู้จากสังคม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524) ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524; มัณฑุภา ว่องวิระ, 2541; พิกพ วังเงิน, 2545)

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การรู้ว่าสังคมยอมรับการกระทำใดเหมาะสมเพียงใด เป็นสิ่งที่ควรทำและการกระทำใดเลวควรงดเว้น หรือการมีความรู้เกี่ยวกับปทัสถานของสังคม (norm) คือ กฎระเบียบ ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ ประเพณีและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม
2. ทศนคติเชิงจริยธรรม คือความรู้สึกรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นๆเพียงใด ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น
3. เหตุผลการตัดสินใจเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกกระทำ หรือเลือกที่จะไม่ประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น มีเหตุผลงูใจอยู่เบื้องหลังของการกระทำต่างๆ ของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และอารมณ์
4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ เพราะการกระทำทั้งในทางที่ดีและเลวของบุคคล ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม

ส่วนองค์ประกอบจริยธรรมตามแนวของพุทธศาสนา จำแนกได้ 2 ส่วน (พระราชวรานูนิ, 2527 อ้างใน อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย, 2545) คือ

1. จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่สามารถสังเกตได้ เช่น ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย การเอาใจใส่กับการงาน เป็นต้น และจริยธรรมที่แท้จริงของบุคคลนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมอันแท้นะ คือ ความเป็นอิสระในความคิด และพฤติกรรมที่แสดงออกโดยไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขใดๆ

2. จริยธรรมภายใน จริยธรรมภายในเป็นพื้นฐานทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ความเชื่อและศรัทธาหรือค่านิยมทัศนคติของบุคคล

ลักษณะของจริยธรรมแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ จริยธรรมภายใน ได้แก่ ความรู้เชิงจริยธรรม ทศนคติเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม จริยธรรมภายนอก ได้แก่ พฤติกรรมจริยธรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับทัศนคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และองค์ประกอบอื่นๆ ทั้งจริยธรรมภายในและจริยธรรมภายนอกต้องได้รับการพัฒนามาตั้งแต่เกิดโดยอาศัยสติปัญญา ความรู้สึกรู้สึกรู้สึกนึกคิดส่วนบุคคล พฤติกรรม การเลี้ยงดู และประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ (มัญชุภา ว่องวีระ, 2541)

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า องค์ประกอบจริยธรรมแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ จริยธรรมภายใน ได้แก่ จริยธรรมด้านความรู้ การใช้เหตุผล ความรู้สึก ทศณคติ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการเกิดจริยธรรม และจริยธรรมที่อยู่ภายนอกอัน ได้แก่ จริยธรรมที่แสดงเป็นพฤติกรรมออกมา สามารถสังเกตหรือเห็นได้แต่ควรเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ

จริยธรรมวิชาชีพการพยาบาล

เมื่อคนเกิดการเจ็บป่วยหรือมีปัญหาสุขภาพที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ต้องเข้ารับการวินิจฉัยรักษาพยาบาล และคำแนะนำ หากแพทย์หรือพยาบาลเป็นผู้ขาดคุณธรรมอาจปฏิบัติโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนทำให้เกิดผลเสียตามมา ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพโดยอาศัยวุฒิบัตรสาขาการพยาบาลมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อวิชาชีพโดยสรุป คือ (ลออ หุตางกูล, 2521)

1. ให้บริการในสาขาวิชาชีพของตนแก่สังคม
2. สนใจหาความรู้และประสบการณ์
3. รักษาจรรยาวิชาชีพ

วิชาชีพการพยาบาล เป็นวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อมุ่งเน้นที่จะช่วยเหลือในการให้บริการด้านสุขภาพ ในการดูแลผู้รับบริการทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยทำหน้าที่ 5 ด้าน คือ การดูแล การรักษา การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสภาพ วิชาชีพการพยาบาลจึงเป็นวิชาชีพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรมพยาบาลจะต้องให้การบริการแก่ผู้รับบริการด้วยความเมตตา กรุณา สงสาร เข้าใจในความเป็นมนุษย์ของผู้รับบริการ (ศรีวรรณ บุญมี, 2539) พยาบาลควรต้องมีจริยธรรมเสมอจนคนไข้เกิดความไว้วางใจศรัทธาและไม่รู้สึกหวาดกลัวภัยจากการรักษาพยาบาล ในวิชาชีพการพยาบาลจริยธรรมมีความสำคัญมากเพราะช่วยให้มีศักดิ์ศรีเป็นที่ยอมรับนับถือจากผู้ให้บริการซึ่งหมายถึงการยอมรับนับถือจากสังคม พยาบาลต้องใช้ความรู้ความสามารถที่มีมาปฏิบัติอย่างตั้งใจและเต็มใจเพื่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ผู้รับบริการให้มากที่สุดผลที่ตามมาก็คือความมั่นคงในวิชาชีพ (ทิพาพันธ์ ศศิธรเวชกุล, 2541) พยาบาลแก้ไขปัญหาก็ให้ผู้รับบริการแต่ละรายได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการ ดังนั้น พยาบาลจะต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อสร้างศรัทธาและความเชื่อถือในวิชาชีพ พยาบาลจึงต้องมีการกำหนดหลักจริยธรรมวิชาชีพการพยาบาล (อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย, 2545) ซึ่งจะเป็นกรอบหรือแนวทาง

ประเพณีปฏิบัติที่พึงามของการประกอบวิชาชีพที่แสดงออกถึงความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม

วิชาชีพการพยาบาลเป็นการให้บริการต่อมวลมนุษย์ตั้งแต่เป็นทารกในครรภ์มารดา จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิตทั้งในขณะที่สุขภาพดี และขณะที่เจ็บป่วย โดยดูแลและตอบสนองความต้องการของสังคมในการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพของเพื่อนมนุษย์แบบองค์รวม ทั้งทางกาย จิต สังคม และวิญญาณ จึงถูกคาดหวังจากสังคมค่อนข้างมากว่าต้องเสียสละ ให้แกผู้อื่นมากกว่า วิชาชีพการพยาบาลจึงต้องการบุคคลที่มีจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

จริยธรรมทางวิชาชีพเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ และการตัดสินใจในทางวิชาชีพ ซึ่งพอจะสรุปความสำคัญของจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลได้ ดังนี้ (สิวลี ศิริโล, 2528)

1. ช่วยควบคุมมาตรฐานและประกันคุณภาพและปริมาณที่ถูกต้องในบริการจากการประกอบวิชาชีพ
2. ช่วยควบคุมจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพ
3. ช่วยส่งเสริมมาตรฐานคุณภาพ และปริมาณที่ดีมีคุณค่า และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักเป็นที่นิยมเชื่อถือ
4. ช่วยส่งเสริมจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพ
5. ช่วยลดปัญหาอาชญากรรม ลดปัญหาคอก โกง ท้อฉล เอารัดเอาเปรียบ ลดการปลอมปน เห็นแก่ตัว และเห็นแก่ได้ ตลอดจนความมักใช้ มักง่าย ความใจแคบ ไม่ยอมเสียสละ
6. ช่วยเน้นให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นในภาพลักษณ์ที่ดีของผู้มีจริยธรรม เช่น ในการเสียสละในการเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวในการรับผิดชอบในหน้าที่การงานและหน้าที่อย่างแท้จริงเพื่อบรรลุเป้าหมายตามความประสงค์ที่กำหนดไว้
7. ช่วยทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิทางกฎหมายสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

บทบาทของพยาบาลวิชาชีพ จะกำหนดด้วยการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามความเป็นจริง ตามความคาดหวังของสังคม โดยใช้เทคนิคที่เฉพาะเจาะจงซึ่งต้องมีทักษะเฉพาะ พยาบาลวิชาชีพจำเป็นต้องเป็นนักปฏิบัติที่สามารถ เพราะงานพยาบาลสำเร็จได้ด้วยการปฏิบัติ และต้องเป็นศิลปะเฉพาะตัวที่วัดจากความสามารถเฉพาะบุคคล การควบคุมคุณภาพการพยาบาลไม่สามารถกำหนดได้ด้วยกิจกรรมอย่างชัดเจน จึงต้องกำหนดขอบเขตคุณภาพไว้เป็นเครื่องค้ำจุนพยาบาลให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ด้วยสติ ด้วยความตระหนัก และด้วยความรู้ ซึ่งมุ่งความปลอดภัย ความสุขสบาย และคุณภาพ ความเป็น

บุคคลของผู้ป่วย ถ้าขาดจริยธรรมเป็นตัวควบคุมพยาบาลจะหมิ่นเหม่มากต่อการเกิดความบกพร่อง ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นแกนนำของการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาล (ฟาริดา อิบราฮิม, 2541)

การสร้างและการพัฒนาจริยธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จะต้องกระทำและกระทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของทุกคนในสังคม และในวิชาชีพที่จะช่วยกันวางกรอบความประพฤติที่นำไปสู่การตัดสินใจเชิงจริยธรรมและการแสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม ช่วยยกระดับจิตใจของคนในสังคม และในวิชาชีพให้สูงขึ้น อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของคนในสังคม และในวิชาชีพสืบไป (มัญชุภา ว่องวิระ, 2541)

หลักจริยธรรมวิชาชีพการพยาบาล

หลักจริยธรรม (ethics principles) เป็นธรรมในการปฏิบัติของมนุษย์ที่เกิดจากการใช้วิจญาณที่อาศัยความรู้ ความเข้าใจ สามารถถ่ายทอดได้ทั้งคำพูด ลายลักษณ์อักษรและการกระทำ เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ (ลออ หุตางกูร, 2536) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประพฤติในคุณงามความดีและเป็นคนสามารถเฉพาะ ซึ่งวิชาชีพการพยาบาลนั้นเป็นวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยคุณค่าของหลักจริยธรรมควบคู่ไปกับการปฏิบัติการพยาบาล ในวิชาชีพการพยาบาลได้มีการจำแนกหลักจริยธรรม โดยมีพื้นฐานมาจากการยอมรับคุณค่าและความ เป็นปัจเจกบุคคล การตัดสินใจในการปฏิบัติการพยาบาลที่มีความถูกต้องเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นต้องยึดหลักจริยธรรมเป็นสำคัญ ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักจริยธรรมวิชาชีพการพยาบาล ของฟราย และจอห์นสโตน (Fry & Johnstone, 2002) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1. การกระทำในสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ (beneficence) และการไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดีเป็นอันตราย (nonmaleficence) การกระทำโดยใช้หลักจริยธรรมนี้เป็นการช่วยให้ผู้ป่วยได้ประโยชน์ (เช่น ส่งเสริม สวัสดิภาพและมีสุขภาพดี) และป้องกันความเสี่ยงในสิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อผู้ป่วย ซึ่งส่งผลให้บาดเจ็บทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โครงสร้างพื้นฐานของหลักจริยธรรมที่สำคัญทั้ง 2 อย่าง ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมากในการปฏิบัติการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ (Beauchamp & Childress, 2001; Frankena, 1973 cited in Fry & Johnstone, 2002) ถึงแม้จะเห็นถึงความสัมพันธ์ของหลักการทั้งสองนี้ที่ชัดเจน แต่ก็ยังมีความแตกต่างกัน ในแนวทางการปฏิบัติทางด้านจริยธรรม หมายถึง การช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับผลประโยชน์ในการกระทำสิ่งที่ดี และการป้องกันหรือการลดภาวะเสี่ยงที่เป็นอันตรายต่อผู้รับบริการ

ซึ่งในการกระทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้มาซึ่งประโยชน์ โดยการป้องกันและลดภาวะเสี่ยงที่จะทำให้เกิดอันตราย ถือเป็นการกระทำหน้าที่ทางจริยธรรมที่สมบูรณ์ (Tschudin, 1986)

การกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ (beneficence) เป็นการที่พยาบาลทำหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วย การฟื้นฟูสุขภาพ และบรรเทาความเจ็บปวดทรมาน ในการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์สำหรับผู้รับบริการนั้นต้องให้การดูแลที่ถูกต้อง ครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมถึงความรู้สึกละและความคาดหวังของผู้รับบริการ (Aiken & Catalano, 1994) และต้องมีการพัฒนาทักษะให้ดีขึ้น ทั้งในด้านวิชาชีพและด้านจริยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่กับผู้รับบริการ ที่ต้องมีความชำนาญ มีวิธีการและทักษะของพยาบาลอย่างมาก

การไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดีเป็นอันตราย (nonmaleficence) เป็นการกระทำตามหลักการของการปฏิบัติที่คำนึงถึงสำคัญในการดูแลสุขภาพ

ปัญหาที่เกิดขึ้น มักเกิดจากการตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่ต่อการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์และหลีกเลี่ยงอันตราย การอ้างจริยธรรมต่อหน้าที่ และการหลีกเลี่ยงอันตรายนั้น เป็นการกระทำที่มั่นคงต่อสัมพันธภาพการดูแลสุขภาพมากกว่าการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ (Beauchamp & Childress, 2001; Rose, 1939 cited in Fry & Johnstone, 2002) การกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์เป็นวิธีที่มีความจำเป็นและกระทำไดยาก ดังนั้นหากผู้ปฏิบัติกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังก็อาจเป็นสาเหตุให้เกิดอันตรายและการบาดเจ็บต่อผู้รับบริการได้ ซึ่งจะทำให้รู้สึกว่าคุณเองเกิดความล้มเหลวในการปฏิบัติ จึงขึ้นอยู่กับวิธีการและความสามารถของบุคคลที่สนใจปฏิบัติหน้าที่เพราะ การไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดีเป็นอันตราย ในบางครั้งมีความชัดเจนมากกว่าการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์

การใช้หลักจริยธรรมนี้จึงมักเป็นปัญหาสำหรับพยาบาล ปัญหาแรกคือ ความชัดเจนว่าสิ่งไหนจะได้ประโยชน์ หรือป้องกันสิ่งที่เป็นอันตราย ปัญหาที่สอง คือ การมีทรัพยากรไม่เพียงพอและความสามารถส่วนบุคคลอาจทำให้เกิดความล้มเหลว พยาบาลจึงต้องทำให้เกิดความสมดุลโดยการใช้มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ ปัญหาที่สามคือ พยาบาลต้องคำนึงถึงข้อจำกัด ในการจัดหาสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือป้องกันสิ่งที่เป็นอันตราย เป็นหลักจริยธรรมที่เรียกว่าความเกื้อกูล

ปัญหาที่นำหลักการนี้มาใช้ปฏิบัติการพยาบาล คือ มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการ ได้แก่ อะไรคือจุดประสงค์สำคัญของการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น พยาบาลปฏิบัติต่อผู้รับบริการในการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์เกินความคาดหวังหรือไม่ พยาบาลกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อทุกคนด้วยความจริงใจสนใจเอาใจใส่ในการให้การพยาบาลหรือไม่

ดังนั้น พยาบาลจำเป็นต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่ ในการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ และการหลีกเลี่ยงไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดีเป็นอันตราย ในการดูแลผู้รับบริการ

การปฏิบัติที่เป็นการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ และการหลีกเลี่ยงไม่กระทำสิ่งที่ไม่ดีเป็นอันตราย ต้องมีความสมดุลกันที่ยอมรับได้ของการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์และหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงที่เป็นอันตราย การกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติการพยาบาลและจรรยาบรรณพยาบาล และมีการให้การพยาบาลด้วยความละเอียด รอบคอบ ดูแลป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายจากการรักษา (Aiken & Catalano, 1994)

2. ความยุติธรรมหรือความเสมอภาค (justice) พยาบาลควรคำนึงและตัดสินใจการกระทำอย่างยุติธรรมในการจัดสรรทรัพยากร และให้การพยาบาล หลักความยุติธรรมระบุว่า การดูแลผู้รับบริการจะแตกต่างกันตามความต้องการของผู้รับบริการแต่ละราย ซึ่งหมายถึง ถ้าความต้องการเท่ากันจะได้รับการดูแลและจัดสรรทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ไม่นอกเหนือความต้องการ โดยมีพื้นฐานการตัดสินใจในการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์และหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นอันตรายเป็นพื้นฐาน เมื่อบุคคลมีความจำเป็นต้องการดูแลสุขภาพที่มากก็ต้องได้รับการดูแลที่มากเช่นกัน การจัดสรรจึงต้องมีความยุติธรรม เพราะการจัดสรรการปฏิบัติทางด้านสุขภาพต้องสอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิบัติอย่างยุติธรรม

3. การเคารพความเป็นอิสระของบุคคล (autonomy) บุคคลมีอิสระกระทำในสิ่งที่เขาเลือก เคารพในการตัดสินใจ และความอิสระของตนเอง ซึ่งมีคุณค่าและเป็นความเชื่อถือส่วนบุคคลแต่ปัญหา คือ ความเป็นอิสระของบุคคลจะแตกต่างกันขึ้นกับปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายในได้แก่ ความสามารถ จิตใจ ระดับความรู้สึกร่างกาย โรค ปัจจัยภายนอก ได้แก่สิ่งแวดล้อมโรงพยาบาล ความเหมาะสมด้านการพยาบาล และด้านการเงิน ซึ่งมีส่วนช่วยพิจารณาข้อจำกัดของผู้ป่วย และหาทางเลือกให้เหมาะสมโดยเคารพในความเป็นอิสระของผู้ป่วย และการได้ประโยชน์ที่สุด และลดการเสี่ยงอันตราย ในจริยธรรมของสังคมไทยก็ได้ระบุให้บุคคลเคารพในความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน (สุพร พวงวรพันธุ์, 2533) ในการดูแลสุขภาพของผู้รับบริการต้องเคารพในความเป็นบุคคล ให้เกียรติ ให้อิสระและโอกาสในการตัดสินใจของผู้รับบริการด้วยความเต็มใจ ถึงแม้ว่าผู้ให้บริการจะไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจนั้น (Aiken & Catalano, 1994)

4. การบอกความจริง (veracity) หลักการบอกความจริงได้อธิบายว่าเป็นความจำเป็นที่จะบอกความจริงไม่โกหกหลอกลวงคนอื่น ในหลายวัฒนธรรม ความจริงทำให้เกิดความไว้วางใจ และสัมพันธภาพ ความเชื่อถือ บุคคลมีสิทธิที่จะรู้ความจริง ดังนั้นพยาบาลต้องทำให้เกิดความไว้วางใจ ต้องไม่ทำลายความไว้วางใจของผู้รับบริการ บางวัฒนธรรมให้สิทธิแก่ผู้ป่วยอย่างมากที่จะรับรู้การวินิจฉัย การ

พยากรณ์โรค ดังนั้นการให้ข้อมูลการวินิจฉัยต้องเป็นระบบ แต่บางวัฒนธรรมให้สมาชิกของครอบครัว มีสิทธิในการรับรู้ข้อมูล แต่ต้องแน่ใจว่าข้อมูลจะไม่ทำลายความหวังของผู้ป่วย,

5. ความซื่อสัตย์ (fidelity) หลักการนี้ได้อธิบายว่า เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลที่คงไว้ซึ่งความเชื่อถือไว้วางใจ และสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้ป่วย โดยเน้นในเรื่องการรักษาความลับ สัญญา และการปกปิดความลับ (Fry & Johnstone, 2002) การรักษาความลับสัญญาเป็นหน้าที่หลักที่อยู่ภายใต้หลักจริยธรรมที่ต้องมีความซื่อสัตย์ (Fry & Veatch, 2000 cited in Fry & Johnstone, 2002) หลักของความซื่อสัตย์เป็นความจำเป็นที่ต้องรักษาความลับสัญญาระหว่างผู้ป่วยและพยาบาล ซึ่งความลับสัญญาจะทำให้เกิดความมั่นใจและสัมพันธภาพที่ดี การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม ตรงต่อความเป็นจริง และตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (สิวลี ศิริโล, 2538) รวมทั้งการรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ป่วยและถือว่าเป็นความรับผิดชอบของพยาบาลต่อบุคคลและสังคม (Ellis & Hartley, 1998) การรักษาจะประกอบไปด้วยความซื่อสัตย์ในวิชาชีพหรือความซื่อสัตย์ต่อข้อตกลง และความรับผิดชอบในการปฏิบัติของวิชาชีพอย่างเหมาะสม เพราะบุคคลย่อมคาดหวังว่าความลับสัญญาจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับและจะไม่ถูกเปิดเผยหากปราศจากเหตุผลที่ดีพอ (Aiken & Catalano, 1994)

การเปิดเผยความลับของผู้ป่วยจะกระทำต่อเมื่อมีผลดีมากกว่าที่จะเก็บเป็นความลับและเป็นสิ่งที่ควรกระทำหากการปกปิดความลับนั้นมีผลกระทบต่อสวัสดิภาพของบุคคลที่สาม เช่น กรณีตั้งครรภ์โดยไม่ต้องการบุตร หรือผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่บ่งบอกถึงภาวะโรคติดต่อที่รุนแรง กรณีนี้ควรเปิดเผยความลับนั้นแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้มีอำนาจเท่านั้น เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดแก่ทารกหรือป้องกันไม่ให้เกิดข้อสงสัยแก่บุคคลทั่วไปเกี่ยวกับการแพร่กระจายโรค เป็นต้น พยาบาลจะต้องระมัดระวังในการรักษาความลับของผู้ป่วย การเปิดเผยความลับของผู้ป่วยอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อผู้ป่วย และต่อกระบวนการพยาบาล สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เป็นการไม่เคารพต่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์และสิทธิส่วนตัวของผู้ป่วย (สิวลี ศิริโล, 2542) อรพรรณ พุ่มาภรณ์ (2544) กล่าวว่าความซื่อสัตย์ต้องมีความสมบูรณ์อยู่ในความคิด คำพูด เวลากระทำ ความซื่อสัตย์จะทำให้เกิดมิตรภาพและได้รับความไว้วางใจ ดังนั้นหลักจริยธรรมข้อนี้จะเป็นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งของพยาบาลเพราะความซื่อสัตย์จะทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างพยาบาลและผู้ป่วย

จริยธรรมถือเป็นรากฐานสำคัญของวิชาชีพการพยาบาล หลักจริยธรรมทั้ง 5 ข้อที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเป็นสิ่งที่พยาบาลยึดถือปฏิบัติในการทำงานและในการประกอบการตัดสินใจที่เลือกปฏิบัติให้เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสังคม

จากหลักจริยธรรมพื้นฐาน 5 ข้อ ที่กล่าวมาข้างต้น ได้นำมาสู่หลักจริยธรรมในการให้การพยาบาลอื่นๆ ได้แก่ (Fry & Jonhstone, 2002; มัญญา ว่องวิระ, 2541)

1. การพิทักษ์สิทธิ (advocacy) หมายถึง การให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถเมื่อมีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้น (Fry, 1995 cited in Fry & Jonhstone, 2002) ในทางกฎหมาย การพิทักษ์สิทธิ หมายถึง การปกป้องสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ชน แทนบุคคลที่ไม่สามารถปกป้องตนเองได้ (Annas, 1974 cited in Fry & Jonhstone, 2002) การพิทักษ์สิทธิ อธิบายในรูปแบบสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยได้ 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 พยาบาลทำหน้าที่การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (rights-protection model) ซึ่งจะทำอยู่ภายในขอบเขตของระบบบริการสุขภาพเท่านั้น โดยพยาบาลทำหน้าที่บอกถึงสิทธิที่ผู้ป่วยมี ตลอดจนการรายงานเหตุการณ์กรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิผู้ป่วยและหาทางป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้ป่วยอีกต่อไป

รูปแบบที่ 2 พยาบาลทำหน้าที่ช่วยผู้ป่วยในการค้นหาความต้องการของตนเองและช่วยให้ความต้องการนั้นๆ ได้รับการตอบสนอง (values-base decision model) โดยพยาบาลและผู้ป่วยทำการปรึกษาหารืออภิปรายร่วมกัน เพื่อให้ผู้ป่วยได้ค้นพบความต้องการ ความสนใจ แล้วหาทางเลือกที่ไม่ขัดต่อความเชื่อ ความรู้สึกหรือค่านิยมของตนเองก่อให้เกิดผลประโยชน์ โดยผู้ป่วยเป็นผู้ตัดสินใจเลือก พยาบาลเป็นเพียงผู้ช่วยชี้ให้เห็นข้อดีและข้อเสียของทางเลือกต่างๆ เท่านั้น

รูปแบบที่ 3 พยาบาลทำหน้าที่การพิทักษ์คุณค่าความเป็นมนุษย์ พยาบาลทำหน้าที่ไม่ให้เกิดการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (respect-for persons model) โดยพยาบาลจะทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของผู้ป่วยให้มากที่สุด และช่วยให้ผู้ป่วยเกิดความสุขสบาย เมื่อผู้ป่วยไม่สามารถตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง พยาบาลพยายามทำตามความต้องการของผู้ป่วยที่บอกไว้เองหรือบอกกับญาติ หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจแทน ในกรณีที่ไม่มีใครสามารถบอกถึงความต้องการของผู้ป่วย พยาบาลจะพยายามทำในสิ่งที่ดีที่สุดแก่ผู้ป่วย

การพิทักษ์สิทธิ เป็นค่านิยมที่กำหนดไว้ในจรรยาบรรณพยาบาลของสภาพยาบาลระหว่างประเทศ ปี ค.ศ. 2000 เป็นการกำหนดให้พยาบาลมีการปฏิบัติที่เหมาะสมเมื่อบุคคลอยู่ในภาวะอันตราย เป็นการกระทำตามหลักจริยธรรมของพยาบาลที่ทำความดีเพื่อปกป้องผู้ป่วยจากอันตราย (beneficence)

2. หน้าที่ความรับผิดชอบ (accountability) เป็นหัวใจของการปฏิบัติการพยาบาลขั้นวิชาชีพ เช่นเดียวกับการพิทักษ์สิทธิ ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง หมายถึง ความสามารถในการตอบได้ หรือชี้แจงได้ (answerability) ว่าการกระทำของตนมีเหตุผลที่เหมาะสมเพียงพอต่อการตัดสินใจกระทำ

ลักษณะที่สอง หมายถึง ความรับผิดชอบ (responsibility) ซึ่งเป็นการตั้งใจกระทำตามสิ่งที่ข้อกำหนด และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนด (Cowman, 1989; Fry, 1995 cited in Fry & Jonhstone, 2002)

หน้าที่รับผิดชอบ หมายถึง ขอบเขตหน้าที่และภาระหน้าที่ที่สัมพันธ์กับบทบาทของ พยาบาล พยาบาลที่มีความรับผิดชอบจะเป็นคนที่มีความรอบรู้ มีทักษะ และมีความรับผิดชอบทาง จริยธรรมต่อผู้ป่วย (Potter & Perry, 1989 อ้างใน มัญชุภา ว่องวิระ, 2541)

หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลที่มีต่อผู้ป่วยหรือผู้รับบริการคือ ช่วยให้ผู้ป่วยแต่ละคน ได้รับบริการที่มีคุณภาพ การให้ข้อมูลที่ต้องการที่เกี่ยวกับการรักษาแก่ผู้ป่วย โดยรับผิดชอบเกี่ยวกับ กิจกรรมการพยาบาลและข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลรักษา

หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลที่มีต่อตนเอง คือการคงไว้ซึ่งสมรรถนะของตนในการ ปฏิบัติการพยาบาล และการรายงานพฤติกรรมใดๆ ที่ได้ทำอันตรายต่อผู้ป่วย ต่อผู้มีอำนาจมากกว่า

หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลที่มีต่อวิชาชีพพยาบาล และต่อสังคม โดยการรักษา มาตรฐานทางจริยธรรมในการปฏิบัติงานของตน และสนับสนุนให้วิชาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง กระทำใน ลักษณะเดียวกัน เมื่อสังเกตเห็นพฤติกรรมของพยาบาลหรือแพทย์ซึ่งทำให้ผู้ป่วยได้รับอันตราย พยาบาลมีหน้าที่รับผิดชอบการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลที่มีต่อสถาบัน สถาบันกำหนดนโยบายระเบียบการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลสุขภาพ ถ้าพยาบาลปฏิบัติกิจกรรมไม่เป็นไปตาม นโยบายของสถาบัน พยาบาลต้องมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

3. ความร่วมมือ (cooperation) หมายถึง การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับบุคคลอื่นๆเพื่อ คุณภาพการดูแลผู้ป่วย (Fry, 1993 อ้างใน มัญชุภา ว่องวิระ, 2541) จรรยาบรรณของสภาพยาบาล ระหว่างประเทศระบุว่า พยาบาลต้องส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นความร่วมมือกับผู้ร่วมวิชาชีพกับ วิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ พยาบาลแสดงความร่วมมือกับวิชาชีพอื่นได้ที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน มีการ รักษาสัญญา การร่วมใจกันให้ความสำคัญต่อการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อรักษาความสัมพันธ์ใน วิชาชีพที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการกระทำที่แสดงถึงการให้คุณค่าต่อความเป็นมนุษย์

นอกจากนี้ความร่วมมือเป็นแนวคิดหลักที่พยาบาลใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติทางวิชาชีพ เช่นเดียวกับการพิทักษ์สิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบ

4. ความเอื้ออาทร (caring) เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย ความเอื้ออาทร คือการกระทำสิ่งที่ดีแก่ผู้ซึ่งมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีผู้รู้ให้ความหมายความเอื้ออาทร ไว้มากมาย

เก๊าท์ (Gaut 1986 cited in Patistea, 1998) กล่าวว่า พฤติกรรมที่แสดงว่าพยาบาลมีความเอื้ออาทรประกอบด้วย 3 ลักษณะคือ ความตั้งใจรับฟังหรือสนใจผู้ป่วย รับผิดชอบหรือจัดเตรียมการบริการ การเอาใจใส่และการช่วยเหลือด้วยความรักใคร่ผูกพัน

สวลิ สิริไล (2542) กล่าวว่า ความเอื้ออาทร เกิดจากการตระหนักในคุณค่าของบุคคล ความเข้าใจในชีวิตมนุษย์ และก่อให้เกิดความปรารถนาดีต่อกัน การปฏิบัติที่แสดงถึงความเอื้ออาทรได้แก่ มีน้ำใจ ใส่ใจต่อความรู้สึก ความอ่อนโยน เคารพความเป็นบุคคลของผู้ป่วย ซึ่งส่งผลให้ผู้ป่วยเกิดความรู้สึกคุ้นเคยเป็นกันเองและอบอุ่นใจ

ความเอื้ออาทรประกอบด้วย (Fry, 1993 อ้างใน มัญชุภา ว่องวิระ, 2541) การไม่ทอดทิ้งผู้ป่วย การให้ความเคารพผู้ป่วย ความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วย ความเป็นกันเองกับผู้ป่วย

สรุปได้ว่า ความเอื้ออาทร เป็นความตั้งใจโดยเอาใจใส่ สนใจและรับฟังผู้ป่วย และให้การช่วยเหลือ รับผิดชอบในการให้บริการ ด้วยความตระหนักในคุณค่าของบุคคล ความเข้าใจในชีวิตมนุษย์ พยาบาลจึงมีความปรารถนาดีต่อผู้ป่วย ทำให้ผู้ป่วยได้รับการบริการการพยาบาลที่คำนึงถึงผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จริยธรรมวิชาชีพการพยาบาลได้พัฒนามาจากมโนธรรม คุณธรรม จึงมีความสำนึกในสิทธิมนุษยชนของบุคคล เพื่อสนองความต้องการของสังคมในการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพของเพื่อนมนุษย์ ทั้งทางกาย จิต สังคม และวิญญาณ โดยต้องอาศัยการปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบ มีการพิจารณาไตร่ตรอง ตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามหลักจริยธรรมวิชาชีพ ที่มีความเกี่ยวข้องกับ จริยธรรมศีลธรรม เพื่อควบคุมความประพฤติของผู้ปฏิบัติในวิชาชีพนั้น ไม่ให้เกิดความเสียหาย จึงมีกฎเกณฑ์ ความประพฤติหรือมารยาทของวิชาชีพ ซึ่งหมายถึงข้อพึงปฏิบัติและข้อห้ามประพฤติ ที่สอดคล้องกับ คุณสมบัติและคุณลักษณะของวิชาชีพนั้นๆ ในวิชาชีพการพยาบาล มีข้อกำหนดการนำหลักจริยธรรมมาใช้ในการพยาบาล ซึ่งเรียกว่า จรรยาบรรณพยาบาล

จรรยาบรรณพยาบาล

ความหมาย

จรรยาบรรณ เป็นข้อกำหนดที่ควรประพฤติปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญเท่ากับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งบุคคลในแต่ละอาชีพพึงปฏิบัติตาม ถ้าหลักเลียง หรือละเมิด

ละเว้นไม่ปฏิบัติตามจะถูกตำหนิตะเยียน หรือมีความผิดถึงขั้นถูกลงโทษตามกฎหมายของจรรยาบรรณนั้นๆ และจรรยาบรรณเป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีคุณธรรม และประกอบวิชาชีพนั้นๆ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม ไม่ลำเอียง ฯลฯ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม (พิภพ วังเงิน, 2545)

จรรยาบรรณวิชาชีพ คือ อุดมคติอันเป็นหลักปฏิบัติแห่งวิชาชีพ ถือว่ามีความสำคัญต้องรับผิดชอบมากกว่าอื่นใดและเป็นสิ่งที่ต้องมาก่อนประโยชน์ส่วนตน สำหรับของวิชาชีพการพยาบาล เรียกว่า จรรยาบรรณพยาบาลนั้นจะกำหนดหน้าที่ของพยาบาลต่อประชาชน ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ และที่สำคัญที่สุด คือ ต่อตนเอง จรรยาบรรณจะช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบตามหลักแห่งวิชาชีพเพื่อควบคุมมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพ (ฟาริดา อิบราฮิม, 2541) นอกจากนั้นจรรยาบรรณพยาบาลยังเป็นเครื่องมือในการควบคุมผู้มีสิทธิขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาล และทำให้วิชาชีพการพยาบาลเป็นที่ยอมรับของสังคม

ความสำคัญของจรรยาบรรณพยาบาล

วิชาชีพการพยาบาลได้มีการกำหนด จรรยาบรรณพยาบาล (code of nurses) ซึ่งหมายถึง มาตรฐานความประพฤติที่ถูกต้อง ซึ่งประมวลไว้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ยึดถือและปฏิบัติ จรรยาบรรณพยาบาลเป็นข้อความที่กล่าวถึง เป้าหมาย ค่านิยมและความยึดมั่น ที่รับผิดชอบต่อสังคมของวิชาชีพการพยาบาล จึงเป็นแนวทางปฏิบัติและช่วยควบคุมให้การพยาบาลมีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการและสร้างความเชื่อมั่นต่อสังคม (Chitty, 2001) จรรยาบรรณพยาบาลเป็นหลักจริยธรรมของพยาบาลที่จะส่งเสริมให้พยาบาลได้ปฏิบัติและคงไว้ซึ่งการปฏิบัติตามจริยธรรมของวิชาชีพการพยาบาล ตลอดจนการตระหนักและไตร่ตรองจริยธรรมของตนเอง จรรยาบรรณพยาบาลจึงควบคุมการให้การพยาบาลเป็นไปตามจริยธรรมของวิชาชีพ ด้วยหลักการ 3 อย่างคือ 1) การปฏิบัติโดยยึดหลักด้านคุณค่า (values) ซึ่งมุ่งให้เกิดภาวะสุขภาพดีของผู้รับบริการ (patient well-being) 2) การปฏิบัติโดยยึดหลักด้านหน้าที่ (duties) เป็นหน้าที่ที่ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ทุกคนย่อมต้องการตัดสินใจด้วยตนเองและคงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเอง 3) การปฏิบัติโดยยึดหลักด้านคุณธรรม (virtues) ซึ่งประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา การบอกความจริง และการมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ (Jonhstone 1998 cited in Fry & Jonhstone, 2002)

นอกจากนี้ความสำคัญของจรรยาบรรณ (สิวลี ศิริไล, 2542) มีดังต่อไปนี้คือ

1. ช่วยควบคุมมาตรฐานและประกันคุณภาพ เพื่อกำหนดปริมาณที่ถูกต้องในการผลิต และการค้าผลิตผล หรือบริการจากการประกอบอาชีพนั้นๆ
2. ช่วยควบคุมจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพและผู้ผลิต หรือผู้ค้า เช่น ให้มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อลูกค้า ฯลฯ
3. ช่วยส่งเสริมมาตรฐานคุณภาพและปริมาณที่ดีมีคุณค่าและเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก เป็นที่นิยม เชื่อถือ
4. ช่วยส่งเสริมจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพและผู้ผลิต เช่น ให้มีเมตตา กรุณา ปรองดองเห็นอกเห็นใจ สามัคคีกัน
5. ช่วยลดปัญหาอาชญากรรม ลดปัญหาคอก โกง ฉ้อฉล เอาเปรียบ ลดการปลอมปน เห็นแก่ตัวและเห็นแก่ได้ ตลอดจนความมักได้มากกว่า ความใจแคบที่ไม่ยอมเสียสละ
6. ช่วยเน้นให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นในภาพลักษณ์ที่ดีของผู้มีจริยธรรม เช่น ในการเสียสละ ในการเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนหรือการรับผิชอบในหน้าที่การงานอย่างแท้จริง
7. ช่วยทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิ์ทางกฎหมาย สำหรับผู้ประกอบอาชีพให้เป็นไปถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

วิวัฒนาการของจรรยาบรรณพยาบาล

การกำหนดจรรยาบรรณสำหรับพยาบาลถือเป็นหลักสากลและได้รับการปรับปรุงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สมาคมพยาบาลแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Nurses Associations: A.N.A.) เป็นสถาบันหนึ่งที่ทำให้ความสนใจและร่างจรรยาบรรณสำหรับพยาบาลตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920, 1930, 1940 และมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในปี ค.ศ. 1976 โดยในปี ค.ศ. 1973 สภานานาชาติ (The International Council of Nurses, I.C.N.) ได้นำไปปรับปรุงเป็นจรรยาบรรณสำหรับผู้ปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลโดยทั่วไป (สิวลี ศิริไล, 2542) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. พยาบาลพึงให้การพยาบาลแก่นุชนชาติด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และความแตกต่างของแต่ละบุคคล โดยไม่จำกัดในเรื่องสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ คุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ป่วย หรือสภาพของปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยของผู้ป่วย
2. พยาบาลพึงเคารพสิทธิส่วนตัวของผู้ป่วยด้วยการรักษาเรื่องราวของผู้ป่วยไว้เป็นความลับ

3. พยาบาลพึงให้การปกป้องคุ้มครองแก่ผู้ป่วย สังคม ในกรณีที่ความปลอดภัยทางด้านสุขภาพอนามัยถูกกระทบกระเทือน จากการกระทำที่อาจเกิดจากความไม่รู้ การขาดศีลธรรมหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายของบุคคลหนึ่งบุคคลใด
4. พยาบาลมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจในด้านให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยแต่ละราย
5. พยาบาลพึงดำรงไว้ซึ่งความรู้ความสามารถในการพยาบาล
6. พยาบาลพึงตัดสินใจด้วยความถี่ถ้วน ใช้ปรีชาญาณและข้อมูลอื่นๆ อย่างพอเพียง เป็นหลักในการที่จะขอคำปรึกษาหารือ การยอมรับหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมตลอดถึงการมอบหมายหน้าที่ให้แก่ผู้อื่นปฏิบัติแทน
7. พยาบาลพึงมีส่วนร่วมและสนับสนุนในกิจกรรมที่ส่งเสริมความก้าวหน้าทางความรู้ของวิชาชีพ
8. พยาบาลพึงมีส่วนร่วมและสนับสนุนในการพัฒนาและส่งเสริมมาตรฐานของการพยาบาล
9. พยาบาลพึงมีส่วนร่วมในการที่จะกำหนดและดำรงรักษาไว้ซึ่งสถานภาพของการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพสูง
10. พยาบาลพึงมีส่วนร่วมในการที่จะปกป้องคุ้มครองสังคมจากข้อมูลหรือความเข้าใจที่ผิด และดำรงรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีของวิชาชีพ
11. พยาบาลพึงร่วมมือกับสมาชิกวิชาชีพทางด้านสุขภาพอนามัยและบุคคลอื่นๆ ในสังคม เพื่อส่งเสริมชุมชนและสนองตอบต่อความต้องการทางด้านสุขภาพอนามัยของสังคม

สำหรับในประเทศไทย สถาบันวิชาชีพทางการพยาบาลคือ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญและตระหนักต่อจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ประกาศใช้จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2528 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการพยาบาลในประเทศไทย การประกาศจรรยาบรรณเป็นการแสดงออกซึ่งความตระหนักในความรับผิดชอบทางจริยธรรมของพยาบาลต่อสังคม และเพื่อใช้เป็นหลักนำการประกอบวิชาชีพให้มีมาตรฐานสูงสอดคล้องกันทั่วประเทศรวมทั้งเป็นการสื่อสารที่ช่วยให้ผู้รับบริการ ผู้ร่วมงานในวิชาชีพอื่นและประชาชนทั่วไปได้ทราบถึงจรรยาบรรณวิชาชีพที่พยาบาลยึดถือในการประกอบวิชาชีพ โดยเหตุนี้จรรยาบรรณพยาบาลจึงทำหน้าที่ประจักษ์เครื่องมีประเมิณผลพฤติกรรมของพยาบาลในการปฏิบัติวิชาชีพโดยผู้รับบริการ ผู้ร่วมงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป และใช้ในการประเมินตนเองของพยาบาลด้วยจรรยาบรรณปี พ.ศ. 2528 มีสาระสำคัญดังนี้ (สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย, 2528)

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อประชาชน

- 1) ประกอบวิชาชีพด้วยความมีสติ ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- 2) ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนาและสถานภาพของบุคคล
- 3) ละเว้นการปฏิบัติที่มีอคติ และการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน
- 4) พึงเก็บรักษาเรื่องส่วนตัวของผู้ป่วยไว้เป็นความลับ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้ป่วย หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย
- 5) พึงปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการวินิจฉัยและการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยอย่างเหมาะสมแก่สภาพของบุคคล ครอบครัว ชุมชน
- 6) พึงป้องกันอันตรายอันจะมีผลต่อสุขภาพอนามัยต่อประชาชน

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อสังคมและประเทศชาติ

- 1) พึงประกอบกิจแห่งวิชาชีพให้สอดคล้องกับนโยบายอันยังประโยชน์แก่สาธารณสุข
- 2) พึงรับผิดชอบร่วมกับประชาชนในการริเริ่มสนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดสันติสุขและยกระดับคุณภาพชีวิต
- 3) พึงอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ
- 4) พึงประกอบวิชาชีพโดยมุ่งส่งเสริมความมั่นคงของชาติ ศาสนา และสถาบันกษัตริย์

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อวิชาชีพ

- 1) พึงตระหนักและถือปฏิบัติในหน้าที่ความรับผิดชอบตามหลักการแห่งวิชาชีพการพยาบาล
- 2) พัฒนาความรู้และวิธีปฏิบัติให้ได้มาตรฐานแห่งวิชาชีพ
- 3) พึงศรัทธา สนับสนุน และให้ความร่วมมือในกิจกรรมแห่งวิชาชีพ
- 4) พึงสร้างและธำรงไว้ซึ่งสิทธิอันชอบธรรมในการประกอบวิชาชีพการพยาบาล
- 5) พึงเผยแพร่ชื่อเสียงและคุณค่าแห่งวิชาชีพให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคม

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ประกอบวิชาชีพอื่น

- 1) ให้เกียรติเคารพในสิทธิและหน้าที่ของผู้ร่วมวิชาชีพอื่น

- 2) เห็นคุณค่าและยกย่องผู้มีความรู้ ความสามารถในการในศาสตร์สาขาต่างๆ
- 3) พึงรักษาความสัมพันธ์อันดี กับผู้ร่วมงานทั้งภายในและภายนอกวิชาชีพ
- 4) ยอมรับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และชักนำให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร
- 5) พึงอำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือแก่ผู้ร่วมงานในการปฏิบัติภารกิจอันชอบธรรม
- 6) ละเว้นการส่งเสริมและปกป้องผู้ประพฤติผิด เพื่อผลประโยชน์แห่งตนและผู้กระทำการนั้นๆ

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อตนเอง

- 1) ประพฤติตนและประกอบกิจแห่งวิชาชีพโดยถูกต้องตามกฎหมาย
- 2) ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ
- 3) ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในการประกอบกิจแห่งวิชาชีพ และส่วนตัว
- 4) ใฝ่รู้ พัฒนาแนวคิดให้กว้าง และยอมรับการเปลี่ยนแปลง
- 5) ประกอบวิชาชีพด้วยความเต็มใจ และเต็มกำลังความสามารถ
- 6) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีสติ รอบรู้ เชื่อมั่นและมีวิจารณญาณอันรอบคอบ

ในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงแก้ไขจรรยาบรรณพยาบาลจากของเดิมที่ได้กำหนดขึ้นใน พ.ศ. 2528 เพื่อตอบสนองความต้องการของยุคสมัย ภายใต้อิทธิพลของแนวโน้มและสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งประเทศมีความก้าวหน้าทางการศึกษาเทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคม เป็นภาวะโลกาภิวัตน์ให้ความรู้ ความคิดเห็น วัฒนธรรม ความต้องการ สภาพการดำรงชีวิต ตลอดจนปัญหาสุขภาพ หรือลักษณะของโรคเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งความก้าวหน้าในวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ซึ่งมีผลในการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการตรวจวินิจฉัย และรักษาโรค ความก้าวหน้าของศาสตร์ทางการแพทย์ และศักยภาพของวิชาชีพการพยาบาลในระบบสาธารณสุขในขณะเดียวกันประชาชนมีความตื่นตัวในสิทธิมนุษยชน และการพึ่งตนเองรวมทั้งต้องการมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น

จรรยาบรรณพยาบาลฉบับปรับปรุงที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ.2546 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการพยาบาลของพยาบาลในประเทศไทย ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ (สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย, 2546)

1. พยาบาลรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาล และบริการสุขภาพ ทั้งต่อปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ ในการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันความเจ็บป่วย การฟื้นฟูสุขภาพ และการบรรเทาความทุกข์ทรมาน

2. พยาบาลประกอบวิชาชีพด้วยความเมตตา กรุณา เคารพในคุณค่าของชีวิต ความมีสุขภาพดี และความผาสุกของเพื่อนมนุษย์ ช่วยให้ประชาชนดำรงสุขภาพไว้ในระดับดีที่สุดตลอดวงจรชีวิตนับแต่ปฏิสนธิ ทั้งในภาวะสุขภาพปกติ ภาวะเจ็บป่วย ชราภาพ จนถึงระยะสุดท้ายของชีวิต

3. พยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับผู้รับบริการ ผู้ร่วมงาน และประชาชนด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิมนุษยชนของบุคคลทั้งในความเป็นมนุษย์ สิทธิในชีวิต และสิทธิในเสรีภาพเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว การพูด การแสดงความคิดเห็น การมีความรู้ การตัดสินใจ ค่านิยม ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนสิทธิในความเป็นเจ้าของและความเป็นส่วนตัวของบุคคล

4. พยาบาลยึดหลักความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคมมนุษย์ ร่วมดำเนินการเพื่อช่วยให้ประชาชนที่ต้องการการบริการสุขภาพได้รับความช่วยเหลือดูแลอย่างทั่วถึง และดูแลให้ผู้รับบริการได้รับการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับความต้องการอย่างดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ด้วยความเคารพในคุณค่าของชีวิต ศักดิ์ศรี และสิทธิในการมีความสุขของบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่จำกัดชั้นวรรณะ เชื้อชาติ ศาสนา เศรษฐฐานะ เพศ วัย กิตติศัพท์ ชื่อเสียง สถานภาพในสังคมและโรคที่เป็น

5. พยาบาลประกอบวิชาชีพโดยมุ่งความเป็นเลิศ ปฏิบัติการพยาบาลโดยมีความรู้ในการกระทำ และสามารถอธิบายเหตุผลได้ในทุกกรณี พัฒนาความรู้ และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง รักษาสมรรถภาพในการทำงาน ประเมินผลงานและประกอบวิชาชีพทุกด้านด้วยมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้

6. พยาบาลพึงป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ และชีวิตของผู้รับบริการ โดยการร่วมมือประสานงานอย่างต่อเนื่องกับผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับเพื่อปฏิบัติให้เกิดผลตามนโยบาย และแผนพัฒนาสุขภาพ และคุณภาพชีวิตประชาชน พึงปฏิบัติหน้าที่ รับมอบหมายงาน และมอบหมายงานอย่างรอบคอบ และกระทำการอันควรเพื่อป้องกันอันตรายซึ่งเห็นว่าจะเกิดกับผู้รับบริการแต่ละบุคคล ครอบครัว กลุ่มหรือชุมชนโดยการกระทำของผู้ร่วมงาน หรือสภาพแวดล้อมของการทำงาน หรือในการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูง

7. พยาบาลรับผิดชอบในการปฏิบัติให้สังคมเกิดความเชื่อถือไว้วางใจต่อพยาบาลและต่อวิชาชีพการพยาบาล มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิต ประกอบวิชาชีพด้วยความมั่นคงในจรรยาบรรณและเคารพต่อกฎหมาย ให้บริการที่มีคุณภาพเป็นวิสัย เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนร่วมมือ

พัฒนาวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้าในสังคมอย่างเป็นเอกภาพ ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์อันดี และร่วมมือกับผู้อื่นในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทั้งในและนอกวงการสุขภาพ ในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศและระหว่างประเทศ

8. พยาบาลพึงร่วมในการทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพการพยาบาล ร่วมเป็นผู้นำทางการปฏิบัติการพยาบาลหรือทางการศึกษา ทางการวิจัยหรือทางการบริหาร โดยร่วมในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนเพื่อพัฒนาวิชาชีพ พัฒนาความรู้ ทั้งในขั้นเทคนิคการพยาบาลทฤษฎีขั้นพื้นฐาน และศาสตร์ทางการพยาบาล ขั้นลึกซึ่งเฉพาะด้าน ตลอดจนการรวบรวมและเผยแพร่ความรู้ข่าวสารของวิชาชีพ ทั้งนี้พยาบาลพึงมีบทบาททั้งในระดับรายบุคคล และร่วมมือในระดับสถาบัน องค์กรวิชาชีพ ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ

9. พยาบาลพึงรับผิดชอบต่อตนเองเช่นเดียวกับรับผิดชอบต่อผู้อื่น เคารพตนเอง รักษาความสมดุลมั่นคงของบุคลิกภาพ เคารพในคุณค่าของงาน และทำงานด้วยมาตรฐานสูง ทั้งในการดำรงชีวิตส่วนตัว และในการประกอบวิชาชีพ ในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องเสียสละ หรือประนีประนอม พยาบาลพึงยอมรับในระดับที่สามารถรักษาไว้ซึ่งความเคารพตนเอง ความสมดุลในบุคลิกภาพ และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตตน เช่นเดียวกับของผู้ร่วมงาน ผู้รับบริการและสังคม

จรรยาบรรณพยาบาลทั้ง 9 ข้อที่ได้กำหนดไว้นี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมจริยธรรมเพื่อการประพฤติปฏิบัติของพยาบาลต่อผู้ป่วยหรือผู้รับบริการและการตัดสินใจทางวิชาชีพ เพื่อให้วิชาชีพมีมาตรฐานสูงสุดสอดคล้องกันทั่วประเทศ

พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลตามจรรยาบรรณพยาบาล

วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่สำคัญต่อชีวิตมนุษย์และมุ่งเน้นที่จะให้การช่วยเหลือดูแลสุขภาพบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม พยาบาลจึงต้องระมัดระวังในการแสดงพฤติกรรมจริยธรรมต่อผู้รับบริการ โดยต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งส่วนตัวของพยาบาลและของวิชาชีพบริการ เพื่อสร้างศรัทธาและความเชื่อถือของผู้รับบริการต่อวิชาชีพการพยาบาล

พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาล หมายถึง การแสดงออกของพยาบาลโดยใช้วิจารณญาณในการพิจารณาเหตุผล สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยความคิด มีการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำโดยใช้หลักจรรยาบรรณพยาบาลของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฉบับปี พ.ศ. 2546

การแสดงพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรมวิชาชีพที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของจรรยาบรรณพยาบาลที่กำหนดโดยสมาคมวิชาชีพ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ประชาชน และสังคม จึงกล่าวได้ว่าพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลมีความสำคัญต่อวิชาชีพการพยาบาลที่จะนำมาซึ่งชื่อเสียง เกียรติคุณในการประกอบวิชาชีพ การที่จะทำให้วิชาชีพมีความเจริญก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือในสังคมนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องร่วมมือร่วมใจ และมุ่งมั่นในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี ถ้าผู้ประกอบวิชาชีพขาดการแสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสม อาจทำให้เกิดการใช้บทบาทหน้าที่ในทางที่ผิด ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและสังคม (อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย, 2545)

พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลตามจรรยาบรรณพยาบาลของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย พ.ศ.2546 มีดังนี้

1. พยาบาลรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาลและบริการสุขภาพทั้งต่อปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ ในการสร้างเสริมคุณภาพการป้องกันความเจ็บป่วย การฟื้นฟูสุขภาพ และบรรเทาความทุกข์ทรมาน หมายถึงพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลเพื่อให้เกิดภาวะสุขภาพ เป็นการให้คุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ ในการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันความเจ็บป่วย การฟื้นฟูสุขภาพ และการบรรเทาความทุกข์ทรมานแสดงออกโดย ให้การดูแลผู้รับบริการครอบคลุมบริการสุขภาพทุกด้านตามความต้องการของผู้รับบริการ ช่วยเหลือในการบรรเทาความทุกข์ทรมาน เช่น การประเมินความต้องการของผู้รับบริการด้านสุขภาพ โดยการรับฟังปัญหาและสอบถาม การดูแลรักษาสุขภาพโดยการให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ การรณรงค์การส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้รับบริการและครอบครัว ตลอดจนการให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลผู้รับบริการ

2. พยาบาลประกอบวิชาชีพด้วยความเมตตากรุณา เคารพในคุณค่าของชีวิต ความมีสุขภาพดี และความผาสุกของเพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือประชาชนดำรงสุขภาพไว้ในระดับดีที่สุดตลอดวงจรของชีวิต นับแต่การปฏิสนธิ ทั้งในภาวะสุขภาพปกติ ภาวะเจ็บป่วย ชราภาพจนถึงระยะสุดท้ายของชีวิต หมายถึงพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลในการรับผิดชอบต่อให้บริการที่มีน้ำใจแสดงออกโดย การให้บริการพยาบาลด้วยความมีน้ำใจ สนใจเอาใจใส่ ให้คำแนะนำที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์ รับฟังและช่วยแก้ปัญหาตอบคำถาม ด้วยความเต็มใจ ปลอบโยนและให้กำลังใจ ให้การพยาบาลด้วยท่าทีที่นอบนวล ให้ความช่วยเหลือบรรเทาความเจ็บปวดหรือความไม่สุขสบาย

3. พยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับผู้รับบริการ ผู้ร่วมงาน และประชาชนด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิมนุษยชนของบุคคลในความเป็นมนุษย์ สิทธิในชีวิต และสิทธิในเสรีภาพ

เกี่ยวกับความเคลื่อนไหว การพูด การแสดงความคิดเห็น การมีความรู้ การตัดสินใจ ค่านิยม ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนสิทธิในความเป็นเจ้าของและความเป็นส่วนตัวของบุคคล หมายถึงพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลที่เคารพในศักดิ์ศรีและสิทธิมนุษยชนของบุคคลแสดงออกโดย แสดงการยอมรับและให้การสนับสนุนผู้รับบริการในการทำกิจกรรมบนความเชื่อถือและค่านิยมส่วนตัวเคารพการตัดสินใจของผู้รับบริการเมื่อมีการให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ในการปฏิบัติการพยาบาลมีความยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้รับบริการและญาติที่ไม่เป็นผลเสียต่อการรักษา

4. พยาบาลยึดหลักความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคมมนุษย์ ร่วมดำเนินการเพื่อช่วยให้ประชาชนที่ต้องการบริการสุขภาพได้รับการความช่วยเหลือดูแลอย่างทั่วถึง และดูแลให้ผู้ให้บริการได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมกับความต้องการอย่างดีที่สุด ให้กำลังใจ ให้การพยาบาลด้วยท่าทีที่น้อมนวล ให้ความช่วยเหลือบรรเทาความเจ็บปวดหรือความไม่สุขสบาย หมายถึงพฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการบริการด้วยความเสมอภาค และดูแลให้ผู้รับบริการรับการช่วยเหลือ โดยไม่จำกัดชั้นวรรณะ เชื้อชาติแสดงออกโดย การบริการด้วยความเสมอภาคโดยไม่เลือกปฏิบัติ ให้ความเอาใจใส่และปฏิบัติต่อผู้รับบริการโดยทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ไม่จำกัดชนชั้น วรรณะ เพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา เศรษฐกิจ และโรคที่เป็นอยู่ มีการอธิบายให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลการรักษาและสิทธิการรักษาแก่ผู้รับบริการตามสิทธิที่พึงมีโดยไม่เลือกปฏิบัติ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน ปกป้องให้ผู้รับบริการได้รับบริการที่เหมาะสมกับภาวะการเจ็บป่วย

5. พยาบาลประกอบวิชาชีพโดยมุ่งความเป็นเลิศปฏิบัติการพยาบาลโดยมีความรู้ในการกระทำ และความสามารถในการอธิบายเหตุผลได้ในทุกกรณี พัฒนาความรู้ และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง รักษาสมรรถภาพในการทำงาน ประเมินผลงาน และประกอบวิชาชีพทุกด้านด้วยมาตรฐานสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หมายถึงพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติการพยาบาลโดยมีความรู้ในการกระทำพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องแสดงออกโดย รับผิดชอบต่อการบริการด้วยการใช้ความรู้และสมรรถนะเต็มที่ การปฏิบัติการพยาบาลที่ถูกต้องตามมาตรฐานที่กำหนดด้วยเทคนิคที่ถูกต้อง รวดเร็ว ครอบคลุม ตามมาตรฐานวิชาชีพ ให้ความช่วยเหลือผู้รับบริการอย่างเต็มความสามารถ พัฒนาการให้บริการอย่างต่อเนื่อง รับผิดชอบต่อการบริการด้วยคุณภาพสูงสุด สนใจศึกษาหาความรู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

6. พยาบาลพึงป้องกันอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของผู้รับบริการโดยการร่วมมือประสานงานอย่างต่อเนื่องกับผู้ร่วมงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับเพื่อปฏิบัติงานให้เกิดผลตาม

นโยบายและแผนพัฒนาสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนพึงปฏิบัติหน้าที่รับมอบหมายงานอย่างรอบคอบ และกระทำการอันควรเพื่อป้องกันอันตรายซึ่งเห็นว่าจะเกิดกับผู้รับบริการแต่ละบุคคล ครอบครัว กลุ่มหรือชุมชน โดยการกระทำของผู้ร่วมงานหรือสภาพแวดล้อมของการทำงานหรือการใช้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีขั้นสูง หมายถึง พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับมอบหมายงานอย่างรอบคอบ และป้องกันอันตรายแสดงออกโดยการให้การพยาบาลที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตและความต้องการของผู้รับบริการ การเฝ้าระวังและป้องกันความเสี่ยงหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้รับบริการ ปฏิบัติการพยาบาลอย่างรอบคอบ โดยปราศจากภาวะเสี่ยงหรือภาวะแทรกซ้อนที่เป็นอันตรายแก่ผู้มารับบริการ

7. พยาบาลรับผิดชอบในการปฏิบัติให้สังคมเกิดความเชื่อถือไว้วางใจต่อพยาบาลและวิชาชีพการพยาบาล มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิตประกอบวิชาชีพ ด้วยความมั่นคงในจรรยาบรรณและเคารพต่อกฎหมาย ให้การบริการที่มีคุณภาพเป็นวิสัย เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนร่วมมือพัฒนาวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้าในสังคมอย่างเป็นเอกภาพ ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์อันดี และร่วมมือกับผู้อื่นในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมทั้งในและนอกวงการสุขภาพในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ หมายถึง พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมให้บริการที่มีคุณภาพเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนร่วมมือพัฒนาวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้าในสังคมแสดงออกโดย การให้การพยาบาลด้วยความตั้งใจ ด้วยจิตใจ ที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีความทุกข์ โดยประกอบวิชาชีพการพยาบาลโดยยึดหลักจรรยาบรรณพยาบาล เคารพกฎหมาย ดำรงตนให้อยู่ในขอบเขตกฎหมายบ้านเมือง เผยแพร่ชื่อเสียงของวิชาชีพให้ประจักษ์แก่คนทั่วไป ตลอดจนการให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมของวิชาชีพการพยาบาลและอุทิศตนในการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างเต็มความสามารถ

8. พยาบาลพึงร่วมในการทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพการพยาบาล ร่วมเป็นผู้นำทางการปฏิบัติการพยาบาล หรือทางการศึกษา การวิจัย หรือทางการบริหาร โดยร่วมในการนำทิศทางนโยบายและแผนการพัฒนาวิชาชีพ พัฒนาความรู้ ทั้งในขั้นเทคนิคการพยาบาล ทฤษฎีขั้นพื้นฐาน และศาสตร์ทางการพยาบาลขั้นลึกซึ่งเฉพาะด้าน ตลอดจนการรวบรวมและเผยแพร่ความรู้ข่าวสารของวิชาชีพ ทั้งนี้พยาบาลพึงมีบทบาททั้งในระดับรายบุคคล และร่วมมือในระดับสถาบัน องค์กรวิชาชีพ ระดับประเทศและระหว่างประเทศ หมายถึง พฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำของพยาบาลในการร่วมสร้างความก้าวหน้าให้วิชาชีพแสดงออกโดย การร่วมสร้างความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ การเป็นผู้นำทางการพยาบาล การสนับสนุนการทำวิจัยทางการพยาบาล จัดทำเอกสารทาง

วิชาการ เผยแพร่ความรู้ทางการพยาบาลด้วยสื่อต่างๆ เป็นสมาชิกสมาคมพยาบาลหรือสภาการพยาบาล ให้ความร่วมมือระดับสถาบันองค์กรในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยต่างๆ

9. พยาบาลพึงรับผิดชอบต่อตนเองเช่นเดียวกับรับผิดชอบต่อผู้อื่น เคารพตนเอง รักษาความมั่นคงสมดุลของบุคลิกภาพ เคารพในคุณค่าของงานและการทำงานด้วยมาตรฐานสูงทั้งในการดำรงชีวิตส่วนตัว และในการประกอบวิชาชีพในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องเสียสละหรือประนีประนอม พยาบาลพึงยอมรับในระดับที่สามารถรักษาไว้ซึ่งความเคารพตนเอง ความสมดุลในบุคลิกภาพและความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิตของคน เช่นเดียวกับผู้ร่วมงาน ผู้รับบริการและสังคม หมายถึง พฤติกรรมจริยธรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รักษาความสมดุลมั่นคงของบุคลิกภาพ ทำงานด้วยมาตรฐานสูงแสดงออกโดย การปฏิบัติตามกฎระเบียบของการให้บริการของหน่วยงาน ได้แก่ ตรงต่อหน้าที่ ความซื่อสุจริต ฯลฯ การวางตัวเหมาะสมถูกต้องเหมาะสม บุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีการยอมรับผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนเอง มีความเสียสละ อดทน มีสุขภาพกายและใจที่สมบูรณ์

การรับรู้พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลโดยผู้บริหารการพยาบาล

โดยทั่วไปผู้บริหารการพยาบาลจะมีความคาดหวังว่าพยาบาลจะต้องมีพฤติกรรมจริยธรรมที่ดี มีบุคลิกภาพดี มนุษย์สัมพันธ์ดี ประพฤติตนอยู่ในกรอบของสังคม เสียสละ อดทนอดกลั้น รับผิดชอบต่อหน้าที่ เคารพสิทธิตนเองและผู้อื่น มีเมตตา กรุณา เอื้ออาทร เห็นใจผู้อื่น ทำที่สุภาพอ่อนโยน แต่งกายสะอาดเรียบร้อย มีความรู้ความสามารถในการพยาบาล รวดเร็ว ถูกต้อง ตรงตามความต้องการ และคำนึงถึงประโยชน์และสิทธิของผู้รับบริการ (วรรณวิไล จันทราภา, 2545) ซึ่งพยาบาลที่มีพฤติกรรมจริยธรรมที่ดีส่งผลต่อคุณภาพบริการพยาบาล การเป็นโรงพยาบาลที่ผ่านการรับรองคุณภาพมีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพบริการ ผู้บริหารการพยาบาลจึงเป็นบุคคลสำคัญมีหน้าที่รับผิดชอบการบริการพยาบาลจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านบริหาร บริการ และวิชาการให้คำปรึกษาและวินิจฉัยสั่งการโดยเฉพาะที่ผู้ปฏิบัติการไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ (กองการพยาบาล, 2539) ผู้บริหารมี 3 ระดับคือผู้บริหารระดับต้น ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับสูงซึ่งแบ่งตามขอบเขตของความรับผิดชอบโดยผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมีการนำทักษะมาช่วยในการปฏิบัติงาน ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารในการสร้างงานและปฏิบัติงาน (Henry Mintzberg อ้างใน เรมวล นันท์สุวัฒน์, รวีวรรณ วงศ์ล้อเกียรติ, อัคริ จิตต์ภักดี, เพชรสุนีย์ ทั้งเจริญกุล, กุลวดี มุทุมม, 2542) ที่มี 3

ประเภท เป็นบทบาทในการติดต่อกับผู้อื่นจึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรมจริยธรรมเนื่องจากใช้บทบาทของการเป็นผู้นำชักจูงให้ผู้อื่นได้บังคับบัญชาปฏิบัติพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสม ผู้นำทำให้แน่ใจว่าพันธกิจขององค์การจะประสบความสำเร็จ (Maria, 2005) การเชื่อมโยงกับผู้อื่นในการประสานงาน สร้างสัมพันธภาพที่ดี เนื่องจากมีการทำงานเป็นทีมสหสาขาวิชาชีพซึ่งต้องมีการประสานการทำงาน เกือบตลอดเวลาการมีพฤติกรรมจริยธรรมที่ดีจะทำงานราบรื่น บทบาทในการสื่อข้อความหรือข้อมูล โดยการติดตามข้อมูล เป็นแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้ทฤษฎีใหม่ๆ มาช่วยในการพัฒนางานเนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีและความรู้ข่าวสาร บทบาทในการตัดสินใจ ในการแก้ไขข้อยุ่งยากที่เกิดขึ้นหรือเป็นผู้เจรจาต่อรองเพราะเป็นตัวแทนในการเจรจาเรื่องสำคัญๆ ต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อพยาบาลมีปัญหาด้านพฤติกรรมจริยธรรม รับผิดชอบในการนิเทศบุคลากรในด้านบุคลิกภาพการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ในด้านเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือให้ความรู้แนะนำกระตุ้นให้การสนับสนุนเช่น การส่งเสริมสนับสนุนในการศึกษาต่อ การเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม การนำความรู้ใหม่ๆ มาช่วยในการพัฒนางาน มีการควบคุมงานให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ไม่ว่าจะเป็นพยาบาลที่เพิ่งเริ่มปฏิบัติงานหรือพยาบาลที่ปฏิบัติงานมานาน เนื่องจากการควบคุมพฤติกรรมบริการจะทำให้บุคลากรอยู่ภายใต้ข้อบังคับระเบียบวินัยรวมถึงมาตรฐานการทำงานติดตามสอดส่องมิให้เบี่ยงเบนไปจากแนวทางที่ควรจะเป็น ซึ่งมีความสำคัญเพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตและความปลอดภัยของผู้ป่วย หากเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล เช่น พยาบาลกับผู้ป่วย ผู้บริหารมีหน้าที่เข้าไปจัดการกับความขัดแย้ง สถานการณ์ เวลาและวิธีการที่เหมาะสม

บริบทของโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์

โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์เป็นโรงพยาบาลขนาด 756 เตียง เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2480 ได้รับการยกฐานะเป็นโรงพยาบาลศูนย์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 และเนื่องจากในจังหวัดเชียงรายไม่มีโรงพยาบาลชุมชนอำเภอเมืองและไม่มีโรงพยาบาลทั่วไปของจังหวัด โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์จึงทำหน้าที่บริการด้านสุขภาพแก่ผู้รับบริการตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ ทติยภูมิ และตติยภูมิ ในฐานะโรงพยาบาลศูนย์ที่รับผิดชอบเครือข่ายจังหวัดเชียงราย พะเยา และอำเภอชายแดนของจังหวัดใกล้เคียง เช่น อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

ผู้รับบริการของโรงพยาบาลเชียงราย

ผู้รับบริการเป็นชาวไทยพื้นราบ ชาวไทยภูเขา รวมทั้งชาวต่างประเทศ เช่น พม่า ลาว และอื่นๆ มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรม จำนวนผู้ป่วยนอกมารับบริการเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี เฉลี่ยประมาณวันละ 1,847 คน คิดเป็นอัตราเพิ่มร้อยละ 9.2 อัตราเสียชีวิตของผู้ป่วยนอกมีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 36.5 ประเภทของผู้ป่วยส่วนใหญ่ที่มารับบริการเป็นผู้ป่วยอายุรกรรมร้อยละ 29.6 ศัลยกรรมทั่วไป ร้อยละ 19.7 กุมารเวชกรรม ร้อยละ 11.6 ศัลยกรรมออร์โธปิดิกส์ ร้อยละ 9.4 และสูติกรรม ร้อยละ 8.0 อัตราครองเตียงในปีพ.ศ.2546, 2547, 2548 คิดเป็นร้อยละ 87.80, 91.20, 92.68 ตามลำดับ (โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์, 2548)

อัตรากำลัง

มีบุคลากรทางการแพทย์ปฏิบัติงานทั้งสิ้น 1,971 คน ประกอบด้วยข้าราชการ 975 คน ลูกจ้างประจำ 286 คน ลูกจ้างชั่วคราว 710 คน จำแนกตามสาขาวิชาชีพดังนี้ แพทย์ 71 คน เภสัชกร 26 คน พยาบาลวิชาชีพ 561 คน พยาบาลเทคนิค 122 คน นักเทคนิคการแพทย์ 14 คน นักวิทยาศาสตร์ 3 คน นักกายภาพบำบัด 8 คน นักโภชนาศาสตร์ 4 คน และนักอาชีวอนามัย 3 คน

คุณค่าร่วม (core value)

บุคลากรของโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ได้รับการสั่งสมวัฒนธรรมการทำงานคือ มีความอบอุ่นด้วยการเป็นกัลยาณมิตรที่แท้จริงความสงบแห่งจิตวิญญาณของเจ้าหน้าที่ประกอบกับความสงบของท้องถิ่นและความอ่อนละไมเอื้อเฟื้อของอากาศในจังหวัดเชียงรายเป็นปัจจัยเสริมโดยมีคุณค่าร่วม ดังนี้

1. ความสงบแห่งกายและจิตของเจ้าหน้าที่
2. ความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวของเจ้าหน้าที่
3. การพัฒนาสู่การให้บริการโดยถือประโยชน์ของผู้ป่วยเหนือประโยชน์ตน การพัฒนาทางวิชาการ และวิจัยด้วยมโนสำนึกพื้นฐาน
4. ความเห็นแก่กันแก่ของชีวิต

5. การไม่เอาเปรียบผู้อื่น เจริญ พรหมวิหาร 4 รักษาสุจริต ยุติธรรม

จากลักษณะดังกล่าวทำให้บุคลากรให้ความสำคัญกับการให้บริการตามวัฒนธรรม สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้อย่างราบรื่น

กระบวนการพัฒนาคุณภาพ

โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์นั้นรณรงค์พัฒนาคุณภาพกับสถาบันและรับรองคุณภาพปี 2540 ผ่านการรับรองคุณภาพในเดือนกันยายนปี พ.ศ. 2543 ผ่านการ Re-accreditation ในเดือนมีนาคม ปี พ.ศ.2546 เข้าสู่ระบบประกันสุขภาพรับผิดชอบศูนย์สุขภาพชุมชน จำนวน 30 แห่ง ได้รับการรับรองเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ในเดือนพฤศจิกายนปี พ.ศ. 2548 รับผิดชอบสนับสนุนการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลในจังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่และน่าน สนวกระบวนการพัฒนาคุณภาพ เข้ากับการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้มาตรฐานใหม่ฉบับตลอดศักราชครบรอบ 60 ปี ปรับโครงสร้างการพัฒนาคุณภาพมีทีมรับผิดชอบระบบที่สำคัญ มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์และตัวชี้วัดสอดคล้องกับเป้าหมายโดยการทำ SWOT Analysis ทัวทั้งองค์กรโดยการมีส่วนร่วมทั้งในระดับผู้บริหารและผูปฏิบัติได้ทบทวนในการพัฒนาคุณภาพครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนให้เป็นศูนย์ความเป็นเลิศ (excellence center) ศูนย์อุบัติเหตุ (trauma center) และ ศูนย์โรคหัวใจ (primary cardiogenic Center) ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินงาน มีวิสัยทัศน์ (vision) จะเป็นผู้นำในระดับโรงพยาบาลศูนย์ภายในปี พ.ศ.2551 โดยมีพันธกิจ (mission) ในการให้บริการสุขภาพแบบองค์รวม 4 มิติอย่างมีคุณภาพ ถึงระดับตติยภูมิและการเป็นศูนย์ความเป็นเลิศ บริหารจัดการแบบบูรณาการที่ดีเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เป็นศูนย์การเรียนรู้วิชาการด้านการแพทย์และการสาธารณสุข มีเป้าหมายสูงสุด ให้ประชาชนมีสุขภาพะ เป้าหมายประชาชนได้รับการที่มีคุณภาพ มีหลักประกันคุณภาพ มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีและมีความพึงพอใจบุคลากรมีศักยภาพ มีความสามารถ เก่ง ดี มีความสุขและเป็นแบบอย่างที่ดี

โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ มีระบบบริหารจัดการที่ดี เป็นที่ยอมรับของประชาชน/หน่วยงานและองค์กรต่างๆ กลยุทธ์หลักพัฒนาคุณภาพแบบองค์รวมอย่างต่อเนื่อง พัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการสร้างหลักประกันสุขภาพ กลยุทธ์เพื่อการพัฒนา พัฒนาขีดความสามารถบริการสุขภาพสู่การเป็นเลิศ รับบริการสุขภาพตติยภูมิมะดับสูง พัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เพิ่มสมรรถนะองค์กรและคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคลากรภายใต้ต้องการแห่งการเรียนรู้ พัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสารสู่การเป็น modern e-hospital จากการทำโรงพยาบาลผ่านการ

รับรองคุณภาพ ได้นำโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลฉบับบูรณาการมาเป็นแนวทางในการพัฒนา มีนโยบายในเรื่องของการประกันคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชนในระดับปฐมภูมิถึงตติยภูมิให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องการให้บริการพยาบาลยึดตามมาตรฐาน มีการทำงานเป็นทีมสหสาขา นำเอาการประกันคุณภาพ การป้องกันความเสี่ยง และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการผู้รับบริการและคำนึงถึงศักยภาพของผู้ให้บริการ ผสมผสานงานของโรงพยาบาลที่ผ่านการพัฒนาคุณภาพและงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

กลุ่มการพยาบาลเป็นองค์กรหนึ่งในโรงพยาบาล ให้การบริการแก่ประชาชนทุกระดับที่มาใช้บริการในโรงพยาบาล จึงกำหนดให้มีจริยธรรมองค์กรพยาบาลโดยให้พยาบาลทุกคนต้องมีเอกภาพเอกสิทธิ์และเอกสิทธิ์ของวิชาชีพ เคารพในศักดิ์ศรีและสิทธิของผู้รับบริการ ญาติผู้มาติดต่อและเพื่อนร่วมงาน ผดุงไว้ซึ่งปณิธานพยาบาล ปฏิบัติต่อผู้รับบริการเท่าเทียมกัน ให้การบริการที่ได้มาตรฐานรักษากฎระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด คุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้รับบริการ มุ่งมั่นตั้งใจพัฒนาคุณภาพบริการ มีนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ สอดคล้องกับโรงพยาบาล มีเป้าหมายในการสนับสนุนให้ทุกหน่วยงานให้การพยาบาลอย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานโดย กำหนดนโยบาย เป้าหมาย การประกันคุณภาพทางการพยาบาล ของกลุ่มงานการพยาบาลให้ทุกหน่วยงานถือปฏิบัติ พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทุกระดับให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตามมาตรฐานวิชาชีพ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตามมาตรฐานวิชาชีพ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อเอื้อต่อการให้บริการพยาบาล ตลอดจนเฝ้าระวังการแพร่กระจายเชื้อ บริหารจัดการความเสี่ยง ทั้งด้านการป้องกัน การแก้ไขตามนโยบายโรงพยาบาล และกลุ่มการพยาบาล สนับสนุนให้มีการทำงานเป็นทีม ทั้งภายในองค์กรและสหสาขาวิชาชีพ สร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับผลงาน ได้แก่ประชาชน บุคลากรทางการพยาบาล สหสาขาวิชาชีพ ส่งเสริมให้มีการสร้างเสริมสุขภาพ แก่เจ้าหน้าที่ทางการพยาบาลทุกระดับ ผู้รับบริการ ครอบครัว ประชาชน และชุมชน มีค่านิยมให้บริการพยาบาลเป็นทีมโดยใช้กระบวนการพยาบาล มีการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ให้บริการโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ บริหารแบบมีส่วนร่วม พัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร สนับสนุนการวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ สนับสนุนให้ผู้รับบริการได้รับข้อมูลข่าวสารมีส่วนร่วมในการรักษา มีมาตรฐานการบริหารการพยาบาล ดังนี้

- (1) มีการกำหนด เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ขอบเขตการจัดบริการ ทำให้มีทิศทาง นโยบายที่ชัดเจน
- (2) การจัดองค์กรและการบริหาร มีโครงสร้างการบริหารการพยาบาลมีคณะกรรมการบริหาร/คณะทำงาน 7 ทีมมีนโยบายสู่การปฏิบัติในหอผู้ป่วย/หน่วยงานต่างๆ
- (3) การจัดการทรัพยากรบุคคล

เช่น การจัดอัตราค่าจ้างตามแนวทางของกลุ่มการพยาบาลทั้งในภาวะปกติและฉุกเฉิน การประเมินผล การปฏิบัติงาน เป็นต้น (4) การพัฒนาบุคลากรทางการพยาบาล เช่นการฝึกอบรม/ฝึกทักษะแก่บุคลากร การปฐมนิเทศบุคลากรใหม่ (5) นโยบายและวิธีปฏิบัติ สนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดทำวิธีปฏิบัติ/มาตรฐานการปฏิบัติ (6) ระบบ/กระบวนการให้การพยาบาล เช่น ทุกหน่วยงานมีการทำงานร่วมกันเป็น ทีม/มีส่วนร่วมในทีมสหสาขาวิชาชีพ นำกระบวนการพยาบาล หน้าที่ทางคลินิกของพยาบาลวิชาชีพ การพบทวนการดูแลผู้ป่วย มาตรฐานการพยาบาล การวางแผนการจำหน่าย เฝ้าระวังเกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วย เป็นต้น (7) กิจกรรมพัฒนาคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่บันทึกมารวบรวมวิเคราะห์เพื่อหาโอกาสพัฒนา (8) สารสนเทศทางการพยาบาล มีการจัดเก็บข้อมูล และกลไกการสื่อสารให้บุคลากรรับทราบและเข้าใจ ตรงกัน (กลุ่มงานการพยาบาล, 2544)

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลตามการรับรู้ของผู้บริหารการพยาบาล ใช้กรอบแนวคิดจรรยาบรรณพยาบาลที่สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย (2546) กำหนดขึ้นประกอบด้วย พยาบาลรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาลและบริการสุขภาพ พยาบาลประกอบวิชาชีพด้วยความเมตตา กรุณา เคารพในคุณค่าของชีวิต ความมีสุขภาพดี และความผาสุกของเพื่อนมนุษย์ พยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับผู้รับบริการ ผู้ร่วมงาน และประชาชนด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิมนุษยชนของบุคคลทั้งในความเป็นมนุษย์ พยาบาลยึดหลักความยุติธรรม และความเสมอภาคในสังคมมนุษย์ พยาบาลประกอบวิชาชีพโดยมุ่งความเป็นเลิศ พยาบาลพึงป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ และชีวิตของผู้รับบริการ พยาบาลรับผิดชอบในการให้การปฏิบัติให้สังคมเกิดความไว้วางใจต่อพยาบาลและต่อวิชาชีพการพยาบาล พยาบาลพึงร่วมในการทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่วิชาชีพการพยาบาล พยาบาลรับผิดชอบต่อตนเองเช่นเดียวกับรับผิดชอบต่อผู้อื่น